

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्र्यावर चोकराची
करावी.व्ययस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्रजी मारफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्या अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

—कोटिलीय अर्थशास्त्र

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख ७ ऑक्टोबर १९४२

अंक ४०

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्रकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव थापासून विन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला होणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अर्थात होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावता—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्षः—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. | वि. ह. वेशामुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ | जनरल मनेजर

महायुद्ध दाराशी आले

परदेशी औषधें

दुर्मिळ व महाग झाली

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने
तयार केलेली

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजिवन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅटर्ड व लोकप्रिय औषधें सात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टरांसहि वापरुं लागले आहेत. ★

दरसाल विनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे १.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

लहू लोकांवर कर

मनुष्याचे जेवढे वजन असावयास पाहिजे, त्यापेक्षा ते जितके अधिक भरेल, त्यावर प्रत्येक पौंड वजनास ७५ रुपये व्याप्रमाणे सालिना कर बसवावा, अशी शिकेगो येथील एका शरीरशास्त्राच्या अभ्यापकाची सूचना आहे.

नोटांची घडी घालू नका

“कामदाची शक्य तेवढी बचत करणे आवश्यक आहे. चलनी नोटांची घडी घालू नका; कारण त्यामुळे घडीच्या जागी नोटा लवकर फाटतात.”—बँक ऑफ इंग्लंडच्या एका अधिकाऱ्याने ब्रिटिश नागरिकांस बरीलप्रमाणे सूचना केली आहे.

पोस्टाची लहान तिकिटें

कामदाची बचत करण्यासाठी दक्षिण आफ्रिकेच्या सरकारने नेहमीच्या आकाराच्या निम्न्या आकाराची म्हणजे निम्न्या कामद लागणारी पोस्टाची तिकिटें फाटली आहेत.

ट्रेझरी बिलोवर ९ आ. ८ पे व्याजाचा दर

रिझर्व्ह बँकेने गेल्या आठवड्यात रिझर्व्ह बँकेची ६ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यांवर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. ९ आ. ८ पे इतका पडला.

युद्धजन्य मृत्यु

हिंदुस्थान सरकारच्या अधिकारक्षेत्रावरील प्रदेशांत युद्धांतील जखमांमुळे जे बिन-लष्करी हिंदी नागरिक मरण पावले असतील, अशांची नावे इंपीरिअल वॉर ग्रेव्हज कमिशनकडे पाठविण्यांत येणार आहेत.

रशियन नागरिकांच्या रक्काचा जर्मनीस उपयोग

रशियन नागरिकांचे रक्त काढून घेऊन ते आपल्या लष्करी ‘ब्लड बँक’ मध्ये जर्मनी पद्धतशीरपणे साठवून ठेवीत आहे.

पुनः पुराने हाहाकार उढवू नये अशी तरतूद

सिंध प्रांतांत सिंधू नदीच्या पुरामुळे हाहाकार उढाला त्याची पुनरावृत्ति होऊ नये एवढ्यासाठी नदीला बांध घालण्याची योजना आखण्यासाठी सिंधी सरकार मि. इंग्लिस यांची नेमणूक करणार आहे. मि. इंग्लिस यांस हे काम स्वीकारता यावे म्हणून हिंदुस्थान सरकारची परवानगी मागण्यांत आली आहे.

स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे सभासद ‘पब्लिक सर्व्हंट’ आहेत काय

मुरादाबाद म्युनिसिपॅलिटीच्या चौघा सभासदांस लाच खाल्याच्या आरोपावरून शिक्षा झाली ती अलाहाबाद हायकोर्टाने कायम केली. म्युनिसिपॅलिटीचा सभासद हा इ. पि. को. च्या २१ व्या कलमांत सांगितलेल्या ‘सार्वजनिक नोकर’ (पब्लिक सर्व्हंट) ह्या व्याख्येत बसत नाही, असे आरोपितफौ सांगण्यांत आले ते हायकोर्टाने मान्य केले नाही. म्युनिसिपॅलिटीचा सभासद सार्वजनिक कामासाठी कर व पड्या बसविण्यांत भाग घेतो, म्हणून तो पब्लिक सर्व्हंट समजला जातो, असे हायकोर्टाने सांगितले. ह्याच तत्त्वावर डिस्ट्रिक्ट बोर्डे, नोटिफाइड परिआ कमिटीचा, कॉर्पोरेशन्स, मध्यवर्ती व प्रांतिक विधिमंडळे, ह्या सर्वांच्या सभासदांचा समावेश पब्लिक सर्व्हंटमध्ये होईल.

सर सी. व्ही. रामन ह्यांचा चिनी सोसायटीकडून गौरव

फिजिकल सोसायटी ऑफ चायना ह्या संस्थेने सर सी. व्ही. रामन ह्यांस आपले सन्माननीय सभासद निवडून त्यांचा गौरव केला आहे.

वैमानिक हल्ल्यांचे बळी

चालू युद्धाच्या पहिल्या तीन वर्षांचे अवधीत ग्रेट ब्रिटनमध्ये विंगर लष्करी लोकांची वैमानिक हल्ल्यांत झालेली हानि पार्लमेंटमध्ये निवेदन करण्यांत आली. एकूण ४७,३०५ लोक मरण पावले व ५५,६५८ जखमी झाले, त्यांपैकी अनुक्रमे २१,११० व २६,०७१ लंडन शहराच्या आवारांतील होते असे मि. हर्वट मॉरिसन यांनी सांगितले.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाउसमध्ये २५-९-४२ अखेर संपलेल्या आठवड्यांत २३ कोटी, २६ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,१७,२७३ चेक्सची देवघेव झाली.

आणखी निर्वासित येणार ?

ब्रह्मदेशातून आणखी निर्वासित येण्याचा संभव आहे व त्या-संबंधांत बंगालच्या सरकारने आसामच्या सरकारकडे विचारणा केली आहे.

हिंदी सैनिकांस पगारवाढ

हिंदी सैनिकांच्या पगारांत नुकतीच वाढ करण्यांत आली आहे, त्यामुळे वार्षिक लष्करी खर्चात ५ कोटी, ३० लक्ष रुपयांची भर पडेल. सप्टेंबर, १९३९ पासून आजवर केलेल्या वाढीचा वार्षिक खर्च १० ते ११ कोटी रुपये आहे.

टांकसाळीचे स्थलांतर

कलकत्ता येथील नव्या टांकसाळीचे उत्तर हिंदुस्थानांत कोठे-तरी स्थलांतर करण्यांत आले आहे.

गुळाच्या भावाचे नियंत्रण

पुणे जिल्ह्यातील भिमयडी, इंदापूर, हवेली व पुणे शहर ह्या तालुक्यांत गुळाच्या भावाचे नियंत्रण करण्यांत आले आहे, तेथील नियंत्रित भाव खालीलप्रमाणे आहे:—

१ पल्ला ते १ सडा : ३० रु. पल्ला

१ शेर : ४३ आणे

पुणे जिल्ह्याच्या इतर भागांतील नियंत्रित दर पुढीलप्रमाणे आहे:—

१ पल्ला ते १ सडा : ३३ रु. १२ आ. पल्ला

१ शेर : ५ आणे

महाराष्ट्र मोटार स्टोअर्स

मोटार धंधाकरिता लागणारा माल मोटार धंध्यांतील लोकांना पुरविण्यासाठी पुणे येथे ‘महाराष्ट्र मोटार स्टोअर्स लि०’ नावाची एक लिमिटेड कंपनी स्थापन करण्यांत येऊन तिचे भांडवल एक लाख रुपयांचे ठेवून ते रु. १०० च्या १,००० शेअर्समध्ये विभागण्यांत येणार आहे. फक्त मोटार वाहतुकीचा धंदा करणाऱ्या इसमाला अगर कंपनीला नवीन लिमिटेड स्टोअर्सचे शेअर-होल्डर करून घेण्यांत येईल. प्रत्येकाने कमीतकमी १००० रुपयांचे शेअर्स घेतलेच पाहिजेत. कंपनी ताबडतोब कंपनी अॅक्टान्वये रजिस्टर करण्यांत यावयाची आहे. कंपनीच्या पहिल्या डायरेक्टर बोर्डाचे अध्यक्ष मि. सरोश न. कोठावाला (सिम्हर ज्युबिली मोटर्स लि.) हे राहणार असून कंपनीचे काम सुरू करून व्यवस्था पहाण्याकरिता मि. अहो गिर सातारवाला (पांचगणी मोटार सर्व्हिस) व श्री. टि. क. मेढेकर (परांजपे मोटार सर्व्हिस लि.) ह्यांची अध्यक्ष व सेक्रेटरी म्हणून नेमणूक झाली आहे. श्री. वा. गो. भागवत हे नियोजित कंपनीचे कायद्याचे सहाय्यार आहेत.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... ३१६	६ होणार-स्टॉकिंगमधील देणे
२ साखर आणि गूळ यांचे उत्पादन ... ३१७	भागविणार- १५ कोटींचे कर्ज
३ असदेशाची पुनर्रचना ३१८	७ विमा कायद्याच्या २ व्या कलमाचा अर्थ ... ३२०
४ बाजारभाव ठरविताना शेतकऱ्यांस विसरू नका ३१८	८ सुपरवायझरांचा शिक्षणपत्र ... ३२०
५ स्फुट विचार ... ३१९	९ सहकारी संस्थांचे अडथळे ... ३२१
गोरगरिबांसाठी कापड-सर्प रुपये नव्या बनावटीचे	

अर्थ

बुधवार, ता. ७ ऑक्टोबर, १९४२

साखर आणि गूळ ह्यांचे उत्पादन

एक अग्रगण्य सूचना

हिंदुस्थानच्या मामुली गरजेच्या मानाने स्वदेशी साखरेचे उत्पादन अधिक झाल्याकारणाने ह्या धंद्यास देण्यात आलेले जकातीचे संरक्षण काढून देण्यात यावे, निदान कमी केले जावे, अशी सूचना करण्यापर्यंत कांहीं लोकांची मजल गेली होती. त्याचप्रमाणे, फाजील झालेली देशी साखर बाहेरच्या देशांत विकण्यास व्यापाऱ्यांस सवलती देण्यात याव्या अशी मागणीही झाली होती. परंतु अलीकडच्या युद्धपरिस्थितीने ही सर्व परिस्थिति बदलून टाकली आहे. जाव्हाचे मोठे साखरेचे कारखाने जपानच्या हाती गेल्यामुळे त्या देशातून साखरेचा पुरवठा ऑस्ट्रेलिया, सिलोन व पश्चिम एशियाच्या भागांत होणे अशक्य झाले आहे आणि हिंदुस्थानच्या मध्यवर्तित्वामुळे येथील कारखान्यांच्या साखरेस परदेशी गिन्हाईक उत्पन्न होऊन ह्या मालाच्या पुरवठ्याच्या मानाने मागणी वाढली आहे. हिंदुस्थानातील व बाहेरील गिन्हाईकांची मागणी योग्य रीतीने भागवता येईल ह्या रीतीने स्वदेशी साखरेची वाटणी होणे अगत्याचें आहे हें उघड आहे. त्याच्याच इतकी महत्त्वाची गोष्ट उसाची पैदास व साखरेचे उत्पादन वाढविण्याच्या आवश्यकतेसंबंधाची होय. ह्याविषयी सरकारचे प्रयत्न चालू आहेत आणि ते यशस्वी होणे अगत्याचें आहे. साखरेचा तुटवडा व महागाई होणार नाही ह्या बेताने ही व्यवस्था झाली पाहिजे.

स्वदेशी साखरेच्या पुरवठ्याबाबतच्या वरील विचारांचे संदर्भात मतभेद होण्याचें कारण नाही. तथापि, हा पुरवठा वाढला जाण्यासाठी योजावयाचा एक उपाय सुचवण्यांत आला आहे. त्याविषयी नापसंतीचे दोन शब्द येथे लिहिणे अगत्याचें आहे. मुंबईच्या "कॉमर्स" नांवाच्या साप्ताहिकीत अशी सूचना करण्यांत आली आहे की साखरेविषयीची देशांतली व बाहेरील सर्व मागणी भागवली जाण्यास गुळाच्या उत्पादनास व किंमतीस मर्यादा घालण्यांत यावी. गुळाचे भाव चढत असल्याने शेतकऱ्यांस ऊस अधिक पिकवून त्याचा उपयोग गूळ करण्यास उत्तेजन मिळाल्यावाचून रहाणार नाही आणि जो ऊस साखरेचे

उत्पादन वाढवण्यास आवश्यक आहे तो गुळाकडे जाऊन साखर-कारखान्यांकडे येणार नाही. शक्य तितका ऊस साखरेच्या उत्पादनासाठी हवा आहे आणि म्हणून गुळाच्या किंमतीचे व त्याच्या उत्पत्तीचे नियंत्रण अपरिहार्य आहे असा "कॉमर्स" चा युक्तिवाद आहे. त्याचा भ्रामकपणा उघड करून दाखवणे आवश्यक आहे. गुळाच्या ऐवजी साखर वापरणे शक्य आहे असे ह्या पत्राचें म्हणणे आहे. पण ते साखरेचा पुरवठा विपुल व स्वस्त असतो त्या वेळेस लागू आहे. आज साखर दुर्मिळ झाली असता लोकांनी तिच्या ऐवजीही गूळ वापरला असता साखरेच्या पुरवठ्यावरील ताण कमी होऊन ह्या पत्राचें उद्दिष्ट साधण्यास सहाय्य होईल ही गोष्ट त्याचे लक्षात आलेली दिसत नाही. साखर मिळत नाही म्हणून तिच्याऐवजी गूळ वापरण्याची सामान्य जनतेची प्रवृत्ति वाढत असली पाहिजे आणि गुळाचे उत्पादन कमी करून तिला आळा घालण्याचा प्रयत्न करणे म्हणजे साखरेविषयीची मागणी निष्कारण वाढवणे होय हें विसरता कामा नये. गुळाची किंमत थोडी चढली असली तर त्याचें कारण ह्या मालास असलेली मागणी व त्याच्या वहातुकीस येणाऱ्या अडचणी हें असलें पाहिजे हें उघड आहे.

"कॉमर्स" मधील लेखकाने साखरेच्या व्यापाराची बाजू उचलून घरली आहे. ऊस पिकवणारा व गूळ करणारा शेतकरी वर्ग ह्याचेविषयीचें ज्ञान व सहानुभूति ह्यांचा त्याचेमध्ये अभाव असला पाहिजे. तो म्हणतो की, गूळ करणे बिनयंत्री व अगदी सोपे असून त्याच्या उत्पादनाचा सर्व गुळाच्या बाजारभावाचे मानाने अल्प असतो. ह्या कारणाने लहानसहान शेतकऱ्यांसहि ऊस करणे व गुन्हाळें लावणे सोपें जातें. शेतकऱ्यांचा ऊस गूळ करण्यांत उपयोगांत आणला नाही तर तो सर्व साखर कारखान्यांकडे जाईल असे मानणे चुकीचें आहे. देशांतल्या अनेक भागांतली परिस्थिति ह्या अनुमानास अनुकूल नाही. कांहीं कारखाने शेतकऱ्यांनी केलेला ऊस घेतात हें खरें असलें तरी ते सर्व ठिकाणी लागू पडण्यासारखें नाही. तसेच गुळाच्या किंमती नियंत्रणाने निश्चित करतांना शेतकऱ्यांचाहि उत्पादन सर्व वाढला आहे हें विसरता कामा नये. "कॉमर्स" मधल्या लेखकास शेतकऱ्यांचीहि रहाणी महाम व अडचणीची झाली आहे, ह्या सत्यस्थितीची कल्पना नाही असें दिसतें. खेडेगावी जीवनाची त्यास माहिती असती आणि शेतकरी वर्गाच्या आर्थिक स्थितीविषयी त्यास सहानुभूति असती तर गूळ परवान्यावाचून केला जाण्यास बंदी असावी आणि युद्धापूर्वीच्या तीन वर्षांच्या गुळाच्या भावाची सरासरी काढून सरकारने तिला अनुसरून त्याची किंमत ह्यापुढे कायम करावी ह्या आशयाच्या सूचना त्याने केल्या नसत्या. मध्यंतरी गुळाचे भाव विलक्षण उतरल्याने शेतकऱ्यांचे फार नुकसान झालेले आहे आणि आता ते चढले असल्यास त्याचा फायदा गूळ करणारांस मिळणे न्यायाचें व खेडेगावी जनतेची आर्थिक परिस्थिति लक्षात घेता इष्ट आहे, ह्याचा शांतपणाने विचार झाला पाहिजे. थोड्याच वर्षांमागे साखरेचे कारखाने नवे निघणे व साखरेचे उत्पादन वाढणे अयोग्य असून साखरेच्याऐवजी गूळ बनवला गेला पाहिजे, म्हणजे साखरेचे भाव सुधारतील असे महाराष्ट्रांत कांहीं व्यापारी सांगत होते. आता गूळ करू नका, सगळा ऊस साखरेच्या बनावटीसाठी वापरा असे सुचवण्यांत येत आहे. ह्यांत दिसून येणारी

शासनेच्या धंद्याविषयीची आपुलकीची भावना अयोग्य नसली तरी सेडेगावी धंदा ह्या दृष्टीने गुळाच्या धंद्याच्या महत्त्वाकडे होणारे दुर्लक्ष त्यावरून स्पष्ट होत आहे. गुळाचे उत्पादन, त्याचा खप इत्यादि बाबींचे आकडे उपलब्ध नसल्याची अडचण "कॉमर्स" मधील लेखक कबूल करून तिच्यामुळे नियंत्रणाचे धोरण अवघड होईल ह्याची त्यास शंका नाही. तरीहि असे उत्पादनाचे व किंमतीचे नियंत्रण झालेच पाहिजे असे तो ठासून सांगतो. साखर दुर्मिळ झाली असता आपली गरज गुळाने भागवा असे म्हणण्याची परिस्थिति असता त्याने गुळावर घसरारे हे चमत्कारिक आहे. महाराष्ट्रातील गुळ व ऊस करणारे शेतकरी ह्यांच्या आर्थिक स्थितीची मुंबई सरकारास चांगली माहिती असल्याकारणाने ह्या धंद्यांतल्या लोकांच्या व एकंदर जनतेच्या हिताच्या दृष्टीने नियंत्रणाविषयीच्या सूचनांचा त्याचेकडून परामर्श केला जाईल अशी आम्हांस आशा आहे. शासनेच्या हिंदुस्थान सरकारच्या नियंत्रण अधिकाऱ्यांस मुंबई सरकार ह्या प्रकरणी योग्य तो सल्ला देईल असा आम्हांस विश्वास वाटतो.

ब्रह्मदेश परत घेतल्यावर त्याची पुनर्रचना कशी केली जाईल?

"ब्रिटिश लष्करी अधिकारी ज्याप्रमाणे ब्रह्मदेशातून जपान्यांना बाहेर काढण्याच्या योजना आसत आहेत त्याप्रमाणे ब्रह्मदेशातील जीवनाची पुनः स्थिर उभारणी करण्याच्या योजनाहि बिन-लष्करी अधिकारी तयार करित आहेत. ब्रह्मदेशांत पूर्वी असलेले सर्व सरे स्वातंत्र्य जपान्यांनी हिरावून घेतले आहे. ब्रह्मी लोकांनी बऱ्याच मोठ्या प्रमाणांत राजकीय व आर्थिक स्वातंत्र्य मिळविले होते. तुम्ही पार्लमेंटांत निवडून दिलेल्यांपैकीच सभासदांचे मंत्रिमंडळ बनविलेले होते व त्यांस पुष्कळच अधिकार होते. सर्व राष्ट्रवर्षक सार्ती त्यांच्याच हातांत पूर्णपणे होती. इष्ट ते करण्यास त्यांस कधीहि अडथळा केलेला नव्हता. जपान्यांनी हे सर्व नाहीसे केले आहे. जपानमधील सर्वसाधारण भागरिकांस स्वातंत्र्य चाखावयास मिळालेले नाही; तेव्हा जपान्यांनी स्वातंत्र्य देण्याचे कबूल केले तरी ते कोणासहि कसे मिळू शकणार ? सध्या ब्रह्मदेशांत स्थापन झालेल्या सरकारच्या राज्यकारभारांत ब्रह्मी लोकांना बिलकूल वाव नाही. थाकिन पक्षाच्या कांहीं नाट्यायक सभासदांस हरभऱ्यावर चढवून त्यांच्या पाठिंब्यावर जपानने नवे सरकार आधारले आहे. ब्रह्मी लोकांचे मत त्या बाबतीत घेतलेले नाही. जपान्यांना ब्रह्मदेशातून हाकून दिल्यावर, आजवर कधीहि ब्रह्मदेश सुखी नव्हता इतका तो सुखी करण्याचे धोरण आतां आसलेले आहे. ग्रेट ब्रिटन व संयुक्त राष्ट्रे ह्यांचाच अखेर जय होणार आहे. जे सरकारी अधिकारी ब्रह्मदेशांत मागे राहिले त्यांचे वर्तन शत्रूने ब्रह्मदेश आक्रमण केलेल्या काळांतहि ब्रह्मदेशाचे दृष्टीने समाधानकारक व इमानीपणाचे आढळले, तर आम्ही तेथे परत आल्यावर त्यांचे नुकसान होणार नाही, असे त्यांस आमचे आश्वासन आहे."

—ब्रह्मदेशाचे गव्हर्नर सर रेजिनाल्ड डॉर्मन स्मिथ ह्यांचे ब्रह्मदेशास उद्देशून दिली रेडिओवर भाषण,

बाजारभाव ठरवितांना शेतकऱ्यांस विसरू नका

शहरांतील मागणी व सेडेगांवांतील सांठा ह्यांचा मेळ

(श्री. आर. जी. सरया, ओ. बी. ई., चेअरमन, मुं. प्रौ. सहकारी बँक लि., ह्यांच्या बँकेचे वार्षिक सभेपुढील भाषणांतील उतारा)

"शेतीच्या मालाचे भाव युद्धास प्रारंभ होण्यापूर्वी अगदी खाली गेलेले होते. तेव्हा, त्या भावापेक्षा थोडा अधिक भाव निश्चित करून टाकणे शेतकऱ्यांचे दृष्टीने योग्य होणार नाही. शेतकऱ्यांस मिळणाऱ्या किंमतीतून त्यांस आपल्या गरजा भागवता आल्या पाहिजेत व इतर कामकरी गटांचे क्रयशक्तीचे प्रमाणांतच त्यांस क्रयशक्ति उपलब्ध झाली पाहिजे. अमेरिकेतील व्यापार-प्रमाणे, 'कारखान्यांत काम करणाऱ्या व्यक्तिगत कामकऱ्याच्या बरोबरीची क्रयशक्ति शेतकऱ्यांस प्राप्त होईल, इतक्या बेताने त्यांच्या मालास किंमत आली पाहिजे.' ऑगस्ट, १९३९ ते ऑगस्ट, १९४२ ह्या मुदतीत अमेरिकन शेतकऱ्यांस मिळालेल्या बाजारभावांत ८५% वाढ झाली, परंतु शेतकऱ्यांच्या खरेदीत २३% चीच वाढ झाली.

"शहरांमध्ये केवळ घान्याची किंमत वाढली, म्हणजे शेतकऱ्यांस शेती परवडण्याइतका तरी बाजारभाव मिळतोच, असे नाही. हिंदुस्थानांतील वहातुकीच्या साधनांवर भर्यकर ताण पडत आहे, त्यामुळे उत्पादनाचे केंद्र व उठावाचे केंद्र ह्यांचे ठिकाणच्या किंमतीत कमाळीची तफावत आढळून येत आहे. शहरांत मोठी मागणी असलेल्या जिनसास सेडेगांवांत कोणी विचारतहि नाही, असे कित्येक वेळां आढळून येते. वहातुकीच्या साधनांचे अभावी सेडेगांवांतील मालाच्या किंमती घसरू लागल्या, तर त्यांस माल साठविण्याची व त्यासाठी पैसा पुरविण्याची व्यवस्था झाली पाहिजे व विशिष्ट किमान किंमतीस माल विकत घेण्याची सरकारची तयारी पाहिजे.

"भावनियंत्रणाचा विचार करते वेळीं शहरांतील राहणीचे मान विचारांत घेतले जाते, परंतु शेतकरी वर्ग हाच हिंदुस्थानांतील सर्वांत मोठा उपभोक्ता आहे, हे विसरले जाते. ह्या प्रश्नाकडे आजवर लक्षच दिले गेलेले नाही. थोड्या दिवसांपूर्वी, व्यापारमंत्र्यांनी शेतकरी व कामकरी ह्यांच्या रोजच्या गरजा भागविणाऱ्या जिनसांचे — केरोसीन, मीठ, इ. चे — बाजारभाव नियंत्रित करण्याच्या आवश्यकतेचा निर्देश केला, परंतु भावनियंत्रण आणि योग्य पुरवठा ह्या दोन्ही गोष्टींचा एकदमच विचार करावयास पाहिजे. शेतकऱ्यांचे आजचे व पुढील हित ह्या प्रश्नांशी निगडित आहे. सहकारी चळवळीचे भवितव्यहि त्यावर अवलंबून आहे. हिंदी आर्थिक संसाराची घडी न बिघडता ती नीट टिकणे भावनियंत्रणाच्या योग्य योजनांवरच अवलंबून आहे. भावनियंत्रणाचे संबंधांत हिंदुस्थान सरकारच्या व्यापारमंत्र्यांनी व्यापारी वर्गाच्या प्रतिनिधींचा सल्ला घेतला, त्याप्रमाणे त्यांनी शेतकरी हितसंबंधाच्या प्रतिनिधींचेहि म्हणणे ऐकून घ्यावे. शेतकऱ्यांच्या मालास योग्य किंमत यावी व त्यांस रोजच्या राहणीस लागणाऱ्या जिनसा उपलब्ध व्हाव्या ह्या दृष्टीने मार्केटिंग सोसायट्या, पंचेस व सेल युनियन्स, प्राथमिक पतपेढ्या, सेंट्रल व प्रांतिक बँका, इत्यादि सहकारी संस्थांच्या सहकार्याचा उपयोग करून घेता येण्याजोगा आहे. तिकडे व्यापारमंत्र्यांनी लक्ष पुरवावे."

स्फुट विचार

गोरगरिवांसाठी कापड

मामुली परिस्थितीत वापरल्या जाणाऱ्या कापडाच्या किंमती बुपटीपर्यंत चढल्या आहेत आणि सरकारच्या पुरवठा सात्याच्या गरजा भागवण्यांत हिंदी गिरण्या गुंतल्या असल्याने सामान्य जनतेस लागणारे जाडेभरडे वस्त्रावरण मिळण्यास अडचण भासत आहे. अशा तऱ्हेने कापड स्वस्त भावाने गोरगरिवांस मिळू शकेल अशी खास व्यवस्था करण्याचे आणि त्या दृष्टीने गिरणीवाल्यांशी विशिष्ट करार होण्याचे आज कित्येक महिने घाटत आहे. त्या योजनेचे काय झाले आणि गोरगरिवांस स्वस्त कापड केव्हा मिळू लागणार ह्याविषयीची माहिती कांहींच उपलब्ध नव्हती. सुताच्या पुरवठ्याचे खास अधिकारी, मि. व्हेलोडी, नुकतेच मुंबईस आले होते आणि त्यांनी स्वस्त कापडाच्या पुरवठ्याचे संबंधांत गिरणीवाल्यांशी विचारविनिमय केला असल्याचे प्रसिद्ध झाले आहे. गरीब जनतेच्या उपयोगासाठी काढण्यांत येणारे स्वस्त कापड आणि इतर मामुली कापड ही एकाच वेळी बाजारांत आली असता नफेबाजीस बाब मिळण्याची भीति असल्याने हा प्रश्न कसा सोडवावा ह्याची चर्चा झाली असल्याचे समजते. नवे कापड विकण्याची समाधानकारक व्यवस्था निश्चित झाली म्हणजे तिच्या बनावटीस प्रारंभ करण्यांत यावयाचा आहे. आसाम सरकारासाठी एका गिरणीने नवीन तऱ्हेचे कापड विणून दिले आहे आणि हा माल स्वस्त व समाधानकारक ठरेल अशी अपेक्षा आहे. शेतकरी व कामकरी वर्गाच्या गरजेच्या दृष्टीने स्वस्त कापडाचे उत्पादन व पुरवठा ही जितक्या लवकर हाती घेण्यांत येतील तितके इष्ट आहे. ह्या कामी अगोदरच दिरंगाई झाली आहे ह्याची जाणीव सरकारासहि असली पाहिजे.

सर्व रुपये नव्या बनावटीचे होणार

पांचव्या आणि सहाव्या जॉर्जच्या मुसवट्याचे अकरा-बाराश चांदी व एक बाराश हलके धातु ह्यांचे बनविलेले रुपये १ मे, १९४३ पासून व्यवहारांतून काढून घेतले जातील, परंतु सरकारी सजिने, पोस्ट ऑफिस व रेल्वे स्टेशन्स येथे ते ऑक्टोबर, १९४३ अखेर स्वीकारले जातील, असे हिंदुस्थानसरकारने जाहीर केले आहे. त्यानंतर कांहीं काळ ते रिझर्व्ह बँकेच्या मुंबई, कलकत्ता व मद्रास येथील कचेऱ्यांतच फक्त स्वीकारण्यांत येतील. १९४० मध्ये रुपयांस एकदम भयंकर मागणी वाढली, ती पुरी पाडण्यासाठी पुरेपूर चांदी असलेले रुपये काढणे निष्कारण सर्चांचे आहे असे सरकारने ठरवून रुपयांतील चांदीचे व इतर धातूंचे प्रमाण सरकारने बरोबरीचे केले. रुपये साठवून ठेवण्याच्या लोकांच्या प्रवृत्तीस त्यामुळे आळा बसावा, असाहि त्यांत हेतु होता. बनावट रुपये करणे अशक्यप्राय व्हावे ह्या हेतुने नव्या रुपयांची कड नवीन घटीची करण्यांत आली. ब्रिटोरिया राणीच्या मुसवट्याचे रुपये १९४१ च्या मार्चनंतर व्यवहारांतून काढून घेण्याच्या घोरणांत रुपयांतील चांदी कमी करणे हाच हेतु होता. ४ नोव्हेंबर, १९४१ च्या जाहीरनाम्याने ७ व्या एडवर्डच्या मुसवट्याचे रुपये व्यवहारांतून काढून घेतले तेहि ह्याच घोरणास अनुसरून. आता पांचव्या आणि सहाव्या जॉर्जच्या मुसवट्याचे भरपूर चांदीचे रुपये व्यवहारांतून गेले, म्हणजे ५०% चांदी असलेलेच रुपये वेळते रहातील. चांदीची बचत, रुपये साठवणारांची नाउमेदी व बनावट नाणी करणारांचे मार्गीत अडचणी अशा तीन गोष्टी साध्य करण्याच्या घोरणाचा प्रस्तुत जाहीरनामा हा अखेरचा टप्पा आहे.

रेल्वेजचे स्टॅलिंगमधील वेणे भागविणार

कंपन्यांकडून हिंदुस्थान सरकार रेल्वेज विकत घेते त्या वेळी सरकार खरेदीची किंमत रोखीने देऊन टाकते, नवीन हिंदी कर्ज-रोख्यांच्या स्वरूपांत देते अथवा कांहीं काळपर्यंत दरसाल ठराविक रकमेच्या हप्त्यांनी ते आपले वेणे भागविते. १ ऑक्टोबर, १९४२ नंतर हिंदुस्थान सरकारने बावयाच्या एकूण हप्त्यांची बेरीज ३,४१,१४,६,५४ पौंड इतकी होते. हे सर्व वेणे इंग्लंडमध्येच फेदावयाचे आहे. आज हिंदुस्थान ग्रेट ब्रिटनतर्फे कोट्यवधि रुपये खर्च करित आहे, त्या संबंधातील त्याचे वेणे ग्रेट ब्रिटनमध्ये साठत आहे. त्याचा विनियोग रेल्वेजचे स्टॅलिंगमधील वेणे भागवून टाकण्याकडे करण्याचा हिंदुस्थान सरकारचा विचार ब्रिटिश सरकारास मान्य झाला आहे. बरील वेणे एकदम देऊन टाकण्यास ३,००,५४,२५० पौंड पुरतील व त्यामुळे ४०,६०,४०४ पौंडांची हिंदुस्थानाची बचत होणार आहे. ह्याचा अर्थ, सुमारे ४ कोटी, ४१ लाखांवर २३% व्याज सुटेल असा होतो. वर्षासुनाची रकम ताबडतोब देऊन टाकण्यासाठी आवश्यक ती व्यवस्था रिझर्व्ह बँकेमार्फत करण्यांत येईल. ह्यास लागणाऱ्या रकमेची तरतूद करण्यासाठी, १९६३-६५ च्या परत फेडीचे ३% चे कर्ज विकास काढून १५ कोटी रुपयांचे कर्ज घेण्यांत येईल.

१५ कोटी रुपयांचे नवे कर्ज

३% १९६३-६५ च्या कर्जरोख्याची विक्री १५ ऑक्टोबर अखेरच चालू राहिल. त्यापूर्वीचे १५ कोटींच्या कर्जरोख्यांचे अर्ज आले तर मात्र आणखी कर्जरोख्यांचे अर्ज स्वीकारले जाणार नाहीत व विक्री बंद ठेवण्यांत येईल. शेड्यूल्ड बँक अथवा ब्रोकर ह्यांचेमार्फतच अर्ज स्वीकारले जातील. अर्जाबरोबर पैशाचा भरणा रोखीने अथवा चेकने करावयाचा आहे. १ जून, १९६३ रोजी अथवा त्यानंतर केव्हाहि कर्जाची परतफेड करण्याचा अधिकार सरकारने स्वतःकडे राखून ठेवला आहे; परंतु कांहीं झाले तरी १ जून १९६५ नंतर कर्जफेड पुरी झाली नाही असे होणार नाही. प्रत्येक शंभराच्या रोख्याची किंमत ९५ रुपये ठरविण्यांत आली आहे. व्याज प्रत्येक सहामाहीस, १ जून व १ डिसेंबर रोजी दिले जाईल. ३% १९६३-६५ चे कर्ज ह्यापूर्वी तीनदा उभारलेले होते. १ जून, १९३८ रोजी पहिल्या प्रथम ते काढले तेव्हा त्याची किंमत ९८ रुपये होती. १ जून १९३९ रोजी त्याच अटीचे कर्ज काढले, त्याची किंमतहि ९८ रुपयेच होती. जून १९४१ मध्ये विक्रीस काढलेल्या कर्जाची किंमत ९५ रुपये होती व आता काढलेल्या कर्जाची किंमतहि तेवढीच ठेवण्यांत आलेली आहे.

जागृति रौप्यमहोत्सव अंक

बडोदे येथे प्रसिद्ध होणाऱ्या जागृति साप्ताहिकाच्या स्थापनेस २५ वर्षे पुरी झाली, ह्या निमित्त जागृतीचा रौप्यमहोत्सव अंक प्रसिद्ध करण्यांत आला आहे. जागृतीने आतापर्यंत कोणत्या तत्त्वांचे प्रतिपादन केले व कोणत्या घोरणाचा पुरस्कार केला, हे पटविण्यासाठी कांहीं जुने लेख ह्या खास अंकांत पुनर्मुद्रित केले आहेत, त्यावरून जागृतीकारांची प्रगति प्रियता व ध्येयवादित्व स्पष्ट दिसून येते. "जागृती"चा नंदादीप ह्या लेखांत राजतरन वा. वि. जोशी ह्यांनी साप्ताहिकाचे संपादक श्री. पाळेकर ह्यांच्या कार्याचे वर्णन मार्मिकपणे केले आहे. रौप्यमहोत्सवाचे शुभप्रसंगी आम्ही जागृतीकारांचे अभिनंदन करतो व जागृतीसंबंधीच्या त्यांच्या पुढील मनीषा सत्वर पार पडोत असे इच्छितो.

विमा कायद्याच्या २७ व्या कलमाचा अर्थ.

सरकारी रोख्यांत किती रकम गुंतवावी ?

सरकारी अॅक्चुअरींचें म्हणजेच बरोबर

हिंदी विमा कायद्याच्या २७ व्या कलमाचे अर्थासंबंधी सरकार आणि विमा कंपन्या ह्यांचेमध्ये मतभेद होता. तेव्हां ह्या कलमाचा अर्थ कोर्टांमार्फत निश्चयात्मक रीतीने ठावून घ्यावा असे ठरून हिंदुस्थान सरकारने सुमारे दोन हजार रुपयांचा कोर्टाखर्च सोसण्याचे मान्य केले. त्यास अनुसरून इंडियन लाइफ अॅक्चुअरन्स ऑफिसिस असोसिएशनचे तर्फे मुंबईच्या नवभारत विमा कंपनीने प्रस्तुत प्रश्नाचा निकाल लावून घेण्याचे मान्य केले. त्याप्रमाणे, सुपरिंटेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सने नवभारत कंपनीवर मुंबई हायकोर्टात दावा आणला, परंतु हायकोर्टाने कंपनीचे म्हणजेच सर्वसाधारण विमा कंपन्यांचे म्हणजे अमान्य केले व २७ व्या कलमाचा सरकारने केलेला अर्थ बरोबर असल्याचे जाहीर केले.

दाव्याचा विषय असलेल्या २७ व्या कलमाचे विवेचन "अर्था" मध्ये मागे येऊन गेलेले आहे.

(आ) विमेशास देणे असलेली रकम (आजची किंमत)

+ (ब) क्लेमची रकम.

= (क) एकूण देण्याची रकम (१०० रु.)

- (ड) कंपनीने रिझर्व्ह बँकेकडे ठेवावयाचे डिपॉझिट (२० रु.)

- (इ) विमा पॉलिसीवरील कर्जाची येणे बाकी (१० रु.)

= (फ) २७ व्या कलमाच्या अंमलबजावणीसाठी विचारात घ्यावयाची रकम (७७ रु.)

१०० रुपये एकूण देणे मानल्यास, व डिपॉझिटची व विमा पॉलिसीवरील कर्जाची रकम अनुक्रमे २० रु. व १० रु. आहे असे गृहीत धरल्यास, सरकारी अर्थाप्रमाणे १००-२०-१० = ७० रुपयांच्या ५५% इतकी म्हणजे ३८ रु. ८ आ. इतकी रकम सरकारी रोख्यांत गुंतविली पाहिजे. विमा-कंपन्यांच्या अर्थाप्रमाणे, कंपनीने रिझर्व्ह बँकेकडे ठेवलेले डिपॉझिट ५५% गुंतवणुकीत धरले पाहिजे. म्हणजे अर्थातच त्या मानाने सरकारी रोख्यांतील गुंतवणूक कमी होईल. २७ व्या कलमातील एका स्वल्पविरामाच्या स्थानावरून हा वाद उपस्थित झाला. हायकोर्टाने त्यासंबंधांत निर्णायक निकाल दिला आहे. हायकोर्टा-पुढील दाव्याची हकीकत खालीलप्रमाणे आहे:—

२० जून, १९४१ अखेरचे नवभारत कंपनीचे एकूण देणे २,८२,५५१ रु. ४ आ. ४ पै इतके होते. कंपनीने रिझर्व्ह बँकेकडे ठेवलेल्या डिपॉझिटची रकम १,३४,१५९ रु. ६ आ. होती व तिने विमा-पॉलिसीवर दिलेल्या कर्जाची येणे रकम १७,२२१ रु. ६ आ. इतकी होती. सुपरिंटेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सचे म्हणणे असे, की कंपनीने [२,८२,५५१ रु. ४ आ. ४ पै, वजा १,३४,१५९ रु. ५ आ., वजा १७,२२१ रु. ६ आ.] इतक्या रकमेच्या म्हणजे वर सांगितल्याप्रमाणे (क-ड-इ=फ) ह्या रकमेच्या ५५% म्हणजे ७२,१४४ रुपये सरकारी रोख्यांत ठेवले पाहिजेत. कंपनीच्या म्हणण्याप्रमाणे, तिने २,८२,५५१ रु. ४ आ. ४ पै ह्या रकमेच्या ५५% इतकी रकम रोख्यांत ठेवली म्हणजे पुरे व

तीमधूनहि १,३४,१५९ रु. ६ आ. व १७,२२१ रु. ६ आ. वजा केले पाहिजेत. कलमाच्या ह्या अर्थाप्रमाणे, तिचेवर फक्त २,२०० रुपये सरकारी रोख्यांत ठेवण्याची जबाबदारी येते.

हायकोर्टाने कंपनीचे म्हणणे मान्य न करता सुपरिंटेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सने कलमाचा लावलेला अर्थच ग्राह्य ठरविला. विमा कायद्याच्या अंमलबजावणीस प्रारंभ झाल्यापासून दोन वर्षांचे आंत, ठरलेल्या रकमेच्या रोख्यांपैकी निम्मे रोखे कंपनीने घेतले पाहिजेत असे २७ (३) हे कलम सांगते. त्याप्रमाणे, नवभारत कंपनीने ७२,१४४ रुपयांच्या निम्मे म्हणजे ३६,०७२ रुपये रोख्यांत गुंतविले पाहिजेत असा निवाडा केला. वादी व प्रतिवादी ह्यांचेमध्ये अगोदरच ठरल्याप्रमाणे प्रतिवादीचा २ हजार रुपयांपर्यंतचा खर्च वादी सुपरिंटेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सने द्यावा असा हायकोर्टाने हुकूम दिला.

सुपरवायझरांचा शिक्षणवर्ग

महाराष्ट्रातील युनियन सुपरवायझरांचे शिक्षण सहकारी खात्यामार्फत चाललेल्या वर्गामार्फत दोन गटांत संपविण्याचे ठरले होते; त्याप्रमाणे हद्दपसर येथे यंदाचे साली १-७-४२ पासून श्री. जी. एस्. जोशी ऑडिटर यांचे हाताखाली दुसऱ्या गटाचे शिक्षण सुरू झाले व ता. ३०-९-४२ रोजी संपले. शिक्षणक्रमांत साधारणपणे कठीण स्वरूपाचे जमाखर्च, सहकारी कायदा व ग्रामीण जीवनाशी संबंध येणारे इतर प्रचलित कायदे, ग्रामीण अर्थशास्त्र, निरनिराळ्या शेतकी पेढ्यांविषयी समग्र माहिती, सहकार-अर्थ व तत्त्वे-व तद्गभूत इतर विषय, संघ, संस्था वगैरे विषयांचा समावेश केला होता. घरील विषयांबरोबरच वर्गामध्ये सुपरवायझरांनी टिपण्या घेण्यावर, प्रचलित विषयावर चर्चा करण्यावर व शक्य त्यावेळी महत्त्वाचे विषयावर निबंध लिहिण्यावर विशेष कटाक्ष होता. त्या त्या विषयांत पारंगत असलेल्या कांहीं अधिकारी व्यक्तींची विशेषतः कायद्यांचे विषयावर व्याख्याने करावण्यांत आली.

वर्गास डेप्युटी रजिस्ट्रार मि. शहा यांनी एकदा भेट देऊन टिपण्या घेण्याचे व अभ्यासाचे पद्धतीविषयी चर्चा केली. रजिस्ट्रार मि. इक्रम यांनी दोनदा भेटी दिल्या व सुपरवायझरांच्या कामांतील अडचणी, त्यांची कर्तव्ये, अलीकडे त्यांचे नोकरीचे बाबतीत करण्यांत आलेले नियम वगैरेबाबत चर्चा केली; तसेच कर्जा-निवारण कायद्याची अंमलबजावणी खेड व पंढरपूर भागांत कशी होत आहे याविषयीहि विचार-विनिमय केला. सुपरवायझरांनी पक्षातीत राहून निस्पृहपणे काम करणे जरूर आहे असाहि त्यांनी उपदेश केला. असि. रजिस्ट्रार मि. कारखानीस यांनी दोन भेटी दिल्या व दुसऱ्या भेटीचे वेळी उपदेशात्मक भाषण करून सुपरवायझरांनी शिक्षण ग्रहण करण्याची तयारी नेहमीच ठेवावी, आपले विचार व्यापक व वृत्ति उदार करण्याचा प्रयत्न करावा व आपले कामांत कळकळ नसल्यास आपले हातून कोणतेच काम चांगल्या प्रकारे होऊ शकणार नाही हे ध्यानी ठेवावे असे सांगितले. शिक्षणक्रम संपल्यानंतर अनेक सुपरवायझरांनी आपले तीन महिने फुकट न जाता वर्गीतील शिक्षणाने आपला चांगलाच फायदा झाला असे मत प्रांजलपणे व्यक्त केले.

सहकारी संस्थांचे अहवाल

नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन को. बँक लि., नगर

वरील बँकेच्या २,०३३ व्यक्ती व ३० सोसायट्या सभासद आहेत आणि त्यांनी १,२७,२४० रुपयांचे भाग घेतलेले आहेत. रिझर्व्ह फंड १,५४,१०८ रुपयांचा असून एकूण फंड २ लक्ष, ७६ हजार रुपयांचे आहेत. गेल्या वर्षी बँकेकडील ठेवीत २३ लाखांची वाढ होऊन त्यांचा आकडा सुमारे १६ लक्ष रुपये झाला. बँकेच्या एकूण २० ३/४ लक्ष रुपयांच्या सेव्हत्या भांडवलापैकी ९ १/२ लक्ष रुपये रोख व इतर बँकांत आहेत, ३ १/२ लक्ष रुपये सरकारी व इतर रोख्यांत आहेत. सोसायट्यांकडील येणे ५५ हजार रुपये आहे व व्यक्तिशः सभासदांकडील येणे ६ लक्ष, १४ हजार रुपये आहे. बँकेच्या सेफ डिपॉझिट व्हॉल्टसचा उपयोग पुरेपूर करून घेतला जात आहे. नवीन कर्ज वसूल करण्याच्या बाबतीत, होता होईल तो वसूल झालेल्या रकमेपेक्षा जास्त कर्ज न देण्याकडे डायरेक्टर बोर्डाचे लक्ष आहे. गेल्या वर्षी बँकेस सुमारे २३ हजार रुपये नफा झाला. स्यांतून भागीदारांस ६ ३/४% दराने डिव्हिडंड देण्याअडे ७,८३२ रुपयांचा विनियोग झाला. श्री. कुं. सो. फिरोविया, बी. ए. एल.एल्. बी., अॅडव्होकेट, एम. एल. ए., हे बँकेचे चेअरमन असून श्री. कृ. ज. जोशी हे मॅनेजर आहेत.

श्री महालक्ष्मी को. बँक लि., कोल्हापूर

वरील बँकेच्या पटावर ७८९ सभासद असून त्यांनी १०,२५५ रुपयांचे भाग घेतलेले आहेत. बँकेचा रिझर्व्ह फंड ३,०६३ रुपयांचा असून इतर फंडांत सुमारे १,८०० रुपये आहेत. सालअखेर ६१,००० रुपये कर्ज येणे आहे व सुमारे ९ हजार रुपये रोख्यांत गुंतविलेले आहेत. थकबाकीचे प्रमाण अल्प (४.०१%) आहे. चेक, हुंड्या, वगैरेवरील कमिशनचा आकडा वाढत आहे त्यामुळे नफ्यांत भर पडत आहे. सभासदांच्या सोईसाठी ऋणोपयोगी उपकरणे वापरण्याकरिता मोफत देण्याची व्यवस्था बँकेने केली असून लोक त्याचा फायदा घेत आहेत. बँकेस निवळ नफा २,६२३ रुपये झाला. भागीदारांस ७ ३/४% दराने डिव्हिडंड मिळाले. श्री. कृ. अ. पोतनीस वकील हे बँकेचे चेअरमन असून श्री. ग. व. वाडीकर हे ऑनररी सेक्रेटरी आहेत.

रावेर पीपल्स को. बँक लि., रावेर

वरील बँकेचे २७२ सभासद असून त्यांचे २०,१०० रुपयांचे भाग आहेत. रिझर्व्ह व इतर फंडांत मिळून ४,६४१ रुपये आहेत. ठेवींचा आकडा १ लक्ष, १६ हजार रुपये झाला आहे. बँकेने दिलेल्या कर्जाची रकम ४२ १/२ हजार रुपये आहे. " इतर कोणत्याही प्रकारे बँकेचे कामांत व व्यवहारांत न्यून नसतांही, केवळ थकबाक्यांचे प्रमाण कमी न झाल्यामुळे बँकेस 'ब' वर्ग देण्यांत आला आहे." वर्षअखेर बँकेस १,५७६ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ६% डिव्हिडंड मिळाले.

श्री. लक्ष्मी सें. को. बँ. लि., फलटण

वरील बँकेची माहिती ता. २३-९-४२ च्या अंकांत प्रसिद्ध केली त्यांत सालीलप्रमाणे दुरुस्ती आहे. बैयक्तिक भागीदारांची संख्या: १७९१, रिझर्व्ह व इतर फंड: ९४ हजार रु., बँकेची रोख व इतर बँकांतील रकम: १ लक्ष, १२ हजार रुपये. वरील दुरुस्ती आमचे नजरेस आणल्याबद्दल बँकेच्या व्यवस्थापकांचे आम्ही आभारी आहो.

मुंबई इलाख्यातील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉविन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलवास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा (" सातारा)	१९ विरगाव (" अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (" ")	२० धुळे (" प. तामदेश)
४ कन्हाड (" ")	२१ दोंडाईचे (" ")
५ तासगाव (" ")	२२ शिरपूर (" ")
६ किलोस्करवाडी (" ")	२३ शहादे (" ")
७ शिराळे (" ")	२४ नंदुरबार (" ")
८ कोरेगाव (" ")	२५ साकी (" ")
९ वाई (" ")	२६ शिंदसेडे (" ")
१० अहमदनगर (" अहमदनगर)	२७ तळोदे (" ")
११ शेवगाव (" ")	२८ मालेगाव (" नाशिक)
१२ कोपरगाव (" ")	२९ सटाणा (" ")
१३ बेलापूर (" ")	३० कळवण (" ")
१४ राहुरी (" ")	३१ लासलगाव (" ")
१५ भिवंडी (" ठाणे)	३२ नांदगाव (" ")
१६ पालघर (" ")	३३ दोहद (" पंचमहाल)
१७ कल्याण (" ")	३४ कालोल (" ")

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यातील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगर शाखा-
कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये
या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धान्तांचे विवेचन केले आहे.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिविडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेशूटकरितां
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरितां तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, म्हैसूर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्यूसिकमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय



फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

मधुमेहावरील औषध



तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

हे पत्र पुणे, पेट भांगुडां घ. नं. ११५१९ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
१८ श्रीपाद रामन काळे, वी. ए., यांनी 'दुर्गाधिकार', भांगुडां, घ. नं. १२५१११, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.